

De minister voor Rechtsbescherming
drs. S. Dekker
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Afdeling Strategie

bezoekadres
Kneuterdijk 1
2514 EM Den Haag

correspondentieadres
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

datum 4 augustus 2021
e-mail wetgeving.rvdr@rechtspraak.nl
cc
bijlage(n)
onderwerp Advies artikel IIIa Wetsvoorstel tegengaan huwelijkse
gevangenschap

t (088) 361 00 00
f (088) 361 00 22
www.rechtspraak.nl

Geachte heer Dekker,

Bij brief van 14 juni, verzocht u de Raad voor de rechtspraak (de 'Raad') advies uit te brengen inzake artikel IIIa van het Wetsvoorstel tegengaan huwelijkse gevangenschap (het 'Wetsvoorstel').

HET WETSVOORSTEL

De Raad heeft reeds eerder geadviseerd over dit Wetsvoorstel op [6 november 2018](#). Nu wordt slechts gevraagd te adviseren over artikel IIIa. Dit artikel is aan het Wetsvoorstel toegevoegd ten gevolge van het door Tweede Kamer aangenomen amendement van het lid Van Wijngaarden¹. Het voorziet in een uitbreiding van art. 449 Wetboek van Strafrecht ('Sr'). Naast de al bestaande strafbaarstelling van de bedienaar van een godsdienst die een religieus huwelijk voorafgaand aan een burgerlijk huwelijk sluit, wordt nu ook een strafbaarstelling van de huwelijkspartners zelf opgenomen (mits zij het huwelijk vrijwillig zijn aangegaan). Ook voorziet dit amendement in een zwaardere straf.

De toevoeging van het derde lid aan 449 Sr is het gevolg van een subamendement van het lid Van Nispen.² De Eerste Kamer heeft de regering gevraagd verschillende organisaties hierover te consulteren. Het consultatieverzoek van 14 juni vloeit hieruit voort.

Na overleg met de gerechten, adviseert de Raad als volgt.³

¹ Kamerstukken II 2020/21, 35 348, nr. 11.

² Kamerstukken II 2020/21, 35 348, nr. 12

³ De Raad voor de rechtspraak heeft op grond van artikel 95 van de Wet op de rechterlijke organisatie een wettelijke adviestaak met betrekking tot nieuwe wets- en beleidsvoorstellen die gevolgen hebben voor de rechtspraak. De adviezen worden vastgesteld na overleg met de gerechten. De Raad voor de rechtspraak is een adviescollege in de zin van artikel 79 en 80 van de Grondwet. Bij het opstellen van zijn adviezen beoordeelt de Raad de voorgenomen wet- en regelgeving in het bijzonder op de gevolgen voor de organisatie en de werklust van de gerechten en op de (praktische) toepasbaarheid en uitvoerbaarheid. Rechterlijke zaken zijn bij de behandeling van individuele zaken niet gebonden aan de inhoud van de wetgevingsadviezen van de Raad voor de rechtspraak.

datum 4 augustus 2021
pagina 2 van 4

ADVIES

Artikel 449 lid 1 onder 2 Sr, Strafbaarstelling “echtelieden”

De betreffende bepaling (art. 449 Sr) is sinds haar invoering al geregeld onderwerp van discussie geweest. De bepaling richt zich tot nu enkel op degene die het niet-burgerlijk huwelijk voltrekt met een daarbij passende bestraffing, naast de mogelijke civielrechtelijke gevolgen van het door hem gesloten huwelijk voor het burgerlijk huwelijk (art. 1:69 BW). De strafbaarstelling zoals deze thans bestaat lijkt een bijna slapend bestaan te leiden.

Uit de toelichting bij het amendement Van Wijngaarden blijkt dat de bedoeling van de voorgestelde wijziging ligt in het tegengaan van huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap. De wijze waarop de voorgestelde strafbaarstelling is geformuleerd, sluit echter niet aan bij deze doelstelling. Immers wordt strafbaar gesteld hij die *vrijwillig* een religieus huwelijk sluit voordat hij een burgerlijk huwelijk sluit. Gelet op de doelstelling ware het logischer geweest de persoon strafbaar te stellen die met een ander in een religieus huwelijk treedt terwijl hij weet of moet vermoeden dat deze persoon dat onvrijwillig doet, dan wel de partner strafbaar te stellen die niet mee wil werken aan de ontbinding van een dergelijk huwelijk nadat duidelijk is geworden dat de andere partij niet langer gehuwd wenst te blijven. Onder de voorgestelde strafbaarstelling zijn beide partijen die vrijwillig in een religieus huwelijk treden voordat zij een burgerlijk huwelijk sluiten, strafbaar. Op welke wijze hiermee huwelijksdwang of huwelijkse gevangenschap wordt bestreden, is onduidelijk.

Voorts werpt het voorgestelde artikel een ongewenste drempel op voor personen die uit het religieuze huwelijk willen stappen, maar daartoe eerst het begaan van een mogelijk strafbaar feit onder de aandacht van de autoriteiten dient te brengen. Dat mogelijk geen sprake is van strafbaarheid gelet op de voorgestelde invoering van lid 3 van artikel 449 Sr doet hieraan niet af.

Daarnaast wijst de Raad erop dat het leveren van bewijs van (on)vrijwilligheid problematisch kan zijn. (On)vrijwilligheid zal niet altijd kenbaar zijn voor anderen dan de betreffende persoon zelf. Zo lijkt bij een ceremonie waarbij elkaar geloften worden gedaan al snel sprake te zijn van vrijwilligheid. Echter is niet altijd duidelijk of daadwerkelijk sprake is van vrijwilligheid. De onvrijwillige zal moeten laten zien dat van vrijwilligheid geen sprake was, aangezien in veel gevallen de uiterlijke verschijningsvorm die van vrijwilligheid zal zijn. Dit plaats de onvrijwillige in een lastige positie. Daarbij komt dat het voor de andere partij ook niet altijd duidelijk hoeft te zijn dat geen sprake was van vrijwilligheid. Weliswaar maakt dat voor de strafbaarstelling onder het voorgestelde artikel niet uit, maar gelet op de doelstelling van de strafbaarstelling is dat wel degelijk van belang.

Artikel 449 lid 3 Sr, uitsluiting van strafbaarheid

Bij subamendement is voorgesteld een derde lid toe te voegen aan artikel 449 Sr met als doel te voorkomen dat mensen die zich in huwelijkse gevangenschap bevinden, zich niet durven melden uit angst zelf vervolgd te worden. Aldus wil de wijziging bewerkstelligen dat degene die de andere partij heeft verzocht tot medewerking als bedoeld in artikel 1:68 lid 2 BW (verplichte medewerking tot het teniet doen gaan van een religieuze of levensbeschouwelijke verbintenis als de ander daarom verzoekt) zelf niet strafbaar zal zijn.

datum 4 augustus 2021
pagina 3 van 4

Allereerst dient te worden opgemerkt dat de uitzondering van artikel 449 lid 3 Sr enkel ziet op die personen die aanvankelijk vrijwillig in het religieuze huwelijk zijn getreden voordat zij voor de burgerlijke stand getrouwd zijn. Degene die van meet af aan onvrijwillig huwde, zal immers niet strafbaar zijn gelet op de formulering van artikel 449 lid 1 onder 2 Sr.

Voorts is niet duidelijk waarom degene die aanvankelijk vrijwillig in het religieuze huwelijk is getreden niet meer strafbaar is wanneer hij de ander verzoekt mee te werken aan het teniet doen van die verbintenis. Daarbij dient zich voorts de vraag aan hoe om dient te worden gegaan met de situatie waarin één of beide echtelieden hebben gevraagd mee te werken aan het teniet doen van het huwelijk nadat vervolging is ingesteld tegen hen. Of hoe hiermee dient te worden omgegaan wanneer een persoon dit heeft verzocht wanneer hij kan verwachten dat de politie hem zal willen bevragen over een verdenking gebaseerd op het voorgestelde artikel 449 lid 1 onder 2 Sr. En hoe om te gaan met de echtgenoot die direct instemt met het verzoek van de andere echtgenoot. Onder de voorgestelde regeling is de echtgenoot die instemt alsnog strafbaar, terwijl degene die het verzoek doet niet (meer) strafbaar is.

Aldus zijn er diverse situaties denkbaar, waarbij het de vraag is of de strafbaarstelling dan wel de vrijstelling daarvan wel het beoogde doel dient.

In het voorgestelde derde lid, wordt verwezen naar het eveneens met dit wetsvoorstel te wijzigen artikel 1:68 lid 2 BW. De Raad stelt op basis van het voorstel tot wijziging van artikel 1:68 lid 2 BW vast, dat niet lijkt te zijn onderzocht welke regels van toepassing zijn op de afzonderlijke religieuze en levensbeschouwelijke verbintenissen. De Raad kan bij gebrek aan kennis van het toepasselijke (religieuze) huwelijksrecht niet overzien hoe een in één bepaalde religie gesloten huwelijk mogelijk zou kunnen worden ontbonden. Het is voorstelbaar dat binnen bepaalde religies het teniet doen van een huwelijk niet of slechts zeer beperkt mogelijk is. Illustratief is hoe een en ander binnen de Rooms Katholieke kerk is geregeld.

Op het kerkelijk huwelijk voor de R.K. Kerk zijn van toepassing de regels zoals vervat in de Codex Iuris Canonici: het kerkelijk wetboek met onder meer een eigen huwelijksrecht/familierecht. Het teniet doen van een binnen de R.K. Kerk gesloten huwelijk is niet zonder meer mogelijk en in sommige, wellicht zelfs de meeste, gevallen in het geheel niet mogelijk. De Raad ziet niet dat daar rekenschap van is gegeven in enige toelichting op het gedane voorstel tot toevoeging van lid 3.

Tot slot merkt de Raad nog op dat niet direct helder is dat de bedoelde vrijstelling ziet op artikel 449 lid 1 onder 2 Sr.

WERKLAST

Het Wetsvoorstel zal naar verwachting geen substantiële gevolgen hebben voor de werklast van de Rechtspraak.

datum 4 augustus 2021
pagina 4 van 4

CONCLUSIE

De Raad voor de rechtspraak onderkent het belang van het Wetsvoorstel. Wat betreft het toegevoegde artikel IIIa betwijfelt de Raad of deze strafbaarstelling bijdraagt aan het gestelde doel (tegengaan huwelijkse gevangenschap). De Raad geeft in overweging bovengenoemde inhoudelijke opmerkingen te betrekken bij de verdere behandeling van het Wetsvoorstel.

TOT SLOT

Indien na het uitbrengen van dit advies het Wetsvoorstel op belangrijke onderdelen wordt gewijzigd of indien uit nadere uitvoeringsregelgeving belangrijke werklastgevolgen voortvloeien, dan wordt de Raad graag in de gelegenheid gesteld daarover aanvullend te adviseren. Met het oog op de voorbereiding van de gerechten op de invoering van het Wetsvoorstel, stelt de Raad er prijs op als hij geïnformeerd wordt over de indiening van het Wetsvoorstel bij de Tweede en de Eerste Kamer en de plaatsing van de definitieve wetstekst in het *Staatsblad*. Ook eventuele nadere regelgeving volgend op dit Wetsvoorstel met gevolgen voor de rechtspleging valt binnen het adviesrecht van de Raad. Voor zover van toepassing, ontvangt de Raad graag een adviesaanvraag voor deze nadere regelgeving.

Hoogachtend,

Henk Naves
Voorzitter Raad voor de rechtspraak